

ומשנינן: **התב**, בחבית מגולה, **נמי**, אפשר דמנח מידי, כמו בגד אפומא דחביתא דשפי ליה, על פי החבית ושופך את היין בנחת, מבלי שיתערב בו הארס.

ומקשה הגמרא, אם מעמידים אנו את הברייתא של עשר חביות לפי רבי נחמיה, תיקשי:

ולפי רבי נחמיה, (מטמא אטמא) מי תרמינן?

והתניא: תורמין מן הטמא על הטמא, ומן הטמא על הטמא, ומן הטמא על הטמא. אבל לא מן הטמא על הטמא.

רבי נחמיה אומר: אף מן הטמא על הטמא לא התירו לתרום אלא בשל דמאי!

ומשנינן: הכא נמי מדובר בשל דמאי.

אמר מר: ובשמן לא יעשה כן מפני הפסד כהן.

ודנה הגמרא: מאי שנא שמן שלא יעשה כן משום הפסד כהן דראוי להדליק, יין נמי ראוי לזילוף.

וכי תימא לתרץ שזילוף לאו מילתא דחשיבות היא.

והאמר שמואל משום רבי חייא: שותין מלוג יין בסלע, ואילו מזלפין מלוג בשתיים סלעים. כלומר, שהנאת הזילוף היא יותר מהנאת שתיה, ולכן יקנה האדם יין יותר יקר לזילוף.

ומשנינן: הכא במאי עסקינן, בין חדש, שאין הנאת זילופו חשובה.

אך עדיין תיקשי, והא יין חדש ראוי לישנו!

ומשנינן: אין להשהותו כדי ליישנו, כי אתי ביה לידי תקלה, שמא יבואו לשתות יין תרומה טמא.

ומקשינן: אם כן, שמן טמא נמי לא יפרישנו תרומה, שמא אתי ביה לידי תקלה!

ומשנינן: יש לכך תקנה, דמנח בכלי מאוס, ולא יבואו לשתותו.

ומקשינן: יין נמי יש לו תקנה ליישנו, דמנח ליה בכלי מאוס.

ומשנינן: השתא לזילוף קא בעי ליה, בכלי מאוס קא מנח ליה?

ואומרת הגמרא: ותקלה עצמה, אם יש לחוש לה או לאו, תנאי היא.

דהתניא, חבית של יין של תרומה שנטמאת:

בית שמאי אומרים תשפך הכל, ולא קטו-א ישהנה, שמא יבוא לידי תקלה לשתותה.

ובית הלל אומרים תעשה זילוף.

אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי: אני אכריע: אם נטמאה בבית תעשה זילוף, כי לא ישהו אותה, ובשרדה, תשפך הכל, כולה מיד, כי אם ישהנה עד שיביאנה לביתו יש לחוש לתקלה, שיבוא לשתותה.

איכא דאמרי, בישן תעשה זילוף, ובחדש תשפך הכל.

אמרו לו: אין הכרעה שלישית מכרעת.

והיינו, אין אתה רבי ישמעאל מכריע הכרעה ממוצעת כדברי שניהם, אלא דעת עצמך, החולקת עליהם, אתה אומר, שהרי בית

שמאי ובית הלל לא חילקו בדבריהם בין בית לשדה, ולכן אין הלכה כמותך נגד דבריהם. ורק אם היו מזכירים בית שמאי ובית הלל בדבריהם בית ושדה, ואתה היית נוקט כאחד מהם בבית וכאחד מהם בשדה, רק אז היה אפשר לצרף את דעתך לאחד מהם, בכל פרט ופרט, ולהכריע מכח רוב את ההלכה כדבריך.

שנינו במשנה: **אם אמר לו אציל את שלך** ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו.

והוינן בה: **ואמאי** מדוע יתחייב לשלם לו עבור יינו ששפך **ונימא** ליה יאמר בעל הדבש לבעל היין **משטה אני** כך ולא התכוונתי להתחייב באמת לשלם לך עבור יינך אלא אמרתי כן כדי שתציל את הדבש שלי?

מי לא תניא: הרי שהיה בורח מבית האסורין, והיתה מעבורת ספינה לפניו ורצה לחצות את הנהר כדי שלא יתפסוהו שומרי בית האסורין. **אמר לו** לבעל המעבורת: **טול דינר** [שהוא סכום גדול בהרבה מהמקובל לשלם עבור העברה במעבורת] **והעבירני** את הנהר! **אין לו** לבעל המעבורת **אלא שכרו**

הרגיל.⁽¹⁾

אלמא מצי **אמר ליה**: **משטה אני** כך ולא נתכוונתי לתת לך סכום כה גדול, אלא אמרתי כן כדי שתסכים להעבירני את הנהר.

הכא נמו, במציל דבש של חברו, **לימא** ליה בעל הדבש: **משטה אני** כך?

ומשנינן: **הא לא דמי**, האופן של משנתנו אינו דומה לרישא של הברייתא **אלא לסיפא** של הברייתא: **ואם אמר לו** לבעל המעבורת: **טול דינר זה בשכרך והעבירני**, נותן לו **שכרו משלם**. חייב לשלם לו את הדינר שהבטיחו.

ומבאר הגמרא: **מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?** מה ההבדל בין הרישא ובין הסיפא, ומדוע בסיפא אינו יכול לומר לו משטה אני כך?

אמר רמי בר חמא: הסיפא מדברת כשבעל המעבורת הוא **צייד השולה דגים מן הים**. **דאמר ליה**, שהוא יכול לטעון לו: **אפסדתני כוורי בזוזא!** על ידי שהעברתי אותך במעבורת, הפסדתי באותו זמן דגים בשווי

חליו, אין צריך לשלם לו אלא את שווייה בלבד. אבל אם התנה עם הרופא שישלם לו שכר רב צריך לשלם לו כמו שהתנה מפני שחכמתו מכר לו והוא שוה הרבה דמים.

ועוד כתבו, שיש מפרשים שהטעם במעבורת אינו משום אונס אלא משום שבעל המעבורת חייב להצילו ולכן אין לו אלא שכרו. ולפי זה גם ברופא שחייב לרפאותו אין לו אלא שכר בטלה שלו. וכן הובא כאן בשטמ"ק. אולם הראשונים ביבמות דחו שיטה זו מכח הסוגיא שם.

1. כתב הריטב"א ביבמות [קן א], שאף על פי שקצץ עמו דמי שכירותו, ועשה הפועל את מלאכתו על פי השכירות ההיא, ובעלמא כי האי גוונא אינו יכול לחזור בו וחייב ליתן לו מה שפסק עמו. שאני הכא, כי מתוך האונס פסק, וקציצה באונס כמאן דליתא דמיא ואין לו אלא שכרו.

וכתבו הראשונים שם, שהוא הדין חולה הזקוק לתרופה שנמצאת רק ביד אדם אחד והבטיח לשלם לו יותר משווייה מחמת אונס

זו. וכיון שיש לו הפסד מכך, הוא חייב לשלם לו כל מה שהבטיח לו.⁽²⁾

וזו כוונת הברייתא שאמר לו "טול דינר זה בשכרך", היינו תמורת השכר שאתה מפסיד על ידי. ולכן הוא חייב לשלם לו דינר שלם.

והוא הדין בעניננו, הרי יש לבעל היין הפסד ששופך את יינו, ולכן הוא חייב לשלם לו עבור היין שהפסיד.

שנינו במשנה: **שטף נהר המורו והמורו חבירו שלו יפה מנה**, ושל חבירו מאתים, אין לו אלא שכרו. ואם אמר לו אני אציל את שלך ואתה נותן לי את שלי, חייב ליתן לו.

וצריכא. התנא במשנה הוצרך להשמיענו את שני האופנים האמורים.

דאי אשמעינן קמייתא, אם הוא היה שונה רק את האופן ששפך את יינו כדי להציל את הדבש של חבירו, הייתי אומר **התם הוא דכי פירש יהיב ליה דמי כוליה**. רק שם הוא משלם לו את כל שווי יינו כאשר התנה עמו בפירוש על כך, **משום דבידים קא פסיד**. שהוא שפך את יינו בידיים כדי להציל את הדבש שלו. **אבל הכא**, בשטף נהר את חמורו, **דממילא**, שההפסד בא לו ממילא ולא בידיים, **נימא**, נאמר שאפילו אם התנה עמו בפירוש שישלם לו עבור חמורו **אין לו אלא שכרו**.

לכן צריכא המשנה להשמיענו, שגם בשטף נהר חמורו שהוא הפסד דממילא, משלם לו את כל דמי חמורו.

ואי אשמעינן סיפא, אילו היתה המשנה שונה רק את האופן של שטף נהר חמורו, הייתי אומר, **הכא הוא דבסתמא אין לו אלא שכרו**. דוקא כאן אינו חייב לשלם לו רק את שכרו כשלא התנה עמו כלום, **משום דממילא** שהוא הפסיד את חמורו ממילא על ידי שטיפת הנהר. **אבל התם**, בשפך את יינו, **דבידיים הוא**, **אימא** נאמר שאפילו **בסתמא** שלא התנה עמו שישלם לו עבור יינו **יהיב ליה דמי כולה**, ישלם לו את כל דמי יינו.

לכן צריכא המשנה להשמיענו גם את האופן של היין, שגם כשהפסיד לעצמו בידיים אינו נותן לו אלא שכרו כשלא התנה עמו כלום.

בעא מיניה רב כהנא מרב: שני אנשים ששטף נהר את שני חמוריהם, וירד אחד מהם להציל את החמור של חבירו מהנהר, ולא הציל את חמורו שלו, אלא התנה המציל שישלם לו חבירו בשכר הצלת חמורו גם עבור הפסד חמורו של המציל, שנשטף גם כן בנהר.

ועתה עלה שלו מאליו. בתוך כך עלה חמורו של המציל מתוך הנהר מאליו, מהו? האם חבירו חייב לשלם לו את התשלום שקבע עמו עבור הפסד החמור, על אף שעתה עלה חמורו מאליו ולא נאבד, או לא?

כי יש צד לומר, שכאשר שחמורו של המציל נשטף בנהר, והסכימו ביניהם שיציל את חמור חבירו וימנע מהצלת חמורו, והלה ישלם לו גם על הפסד חמורו, כבר הוא כאבוד מבעליו, ונתחייב חבירו לשלם לו

2. ואפילו אם ההפסד הוא פחות ממה שהבטיח לו. רא"ש בבא מציעא פרק שני [סימן כח].

כל לילא, קא שדר ליה חמרא דחד מיניה, וקא אכיל. והתנו בני השיירה ביניהם שכל לילה, לפי התור, ישליך אחד מבני השיירה לאריה חמור משלו, והאריה היה אוכלו.

כי מטא זמניה דרב ספרא, כשהגיע תורו של רב ספרא להשליך לאריה חמור, שדר ליה חמרא ולא אכילה. זרק לו חמור והאריה לא אכלו.

קדים רב ספרא מיהר רב ספרא וזכה ביה, לפני שיזכה בו אחר שהרי החמור הזה הפקר.

כך גם החמור שעלה מאליו מהנהר, הוא נס מהשמים שאירע לבעליו, ואין זה פוטר את חברו מלשלם לו עבורו.⁽⁴⁾

עבורו עבור המנעותו מהצלתו כדי לטרוח בהצלת חמורו. ולאחר מכן, שהחמור עלה מהנהר מאליו, הרי זכה בו בעליו מן ההפקר, וחיוב התשלומין של חברו עומד בעינו. או שמא, כיון שבכל זאת בסוף ניצל החמור מהשטפון, אין לחייב את חברו לשלם עליו?

אמר ליה רב: הרי הוא חייב לשלם לו עבור החמור שנשטף, שהרי זה כאילו מת החמור. וזה שהחמור עלה לאחר מכן, משמיא רחימו עליה. ריחמו עליו מהשמים ונתנו לו חמור במתנה.⁽³⁾

כי הא דרב ספרא, היה קא אזיל בשיירתא, הלך בדרך בשיירה. לוינהו הוא ארי. נתחבר אליהם אריה וליוה אותם בדרך והיה שומר על הבהמות שלהם מחיות ולסטים.

4. כתב הנמוקי יוסף שהדמיון למעשה דרב ספרא הוא שכמו שם שאף על פי שאחרים נתנו את חמוריהם בכל זאת הם לא נטלו חלק בחמורו של רב ספרא, כך גם כאן צריך חברו ליתן לו מה שהבטיח לו ואינו מפסיד בגלל החמור שהרויחו לו מן השמים.

ובשיטה מקובצת כתב בשם תוס' שאנץ שכמו אצל רב ספרא לא הוצרך ליתן חמורו בשניה אלא שכיון שהכניס את חמורו בספק לילה אחת די לו בכך כך גם כאן כיון שהניח את חמורו בספק שמא יטבע הרי השלים תנאו וצריך זה לשלם לו דמי חמורו, ומה שניצול החמור משמיא רחימו עליה.

וכתב עוד הנמוקי יוסף, שאמנם אין הנידון כאן דומה לגמרי לדרב ספרא, ששם לא יצא החמור מרשות רב ספרא כמבואר בגמרא, ואילו כאן אם היה בא אחר ומציל את החמור לפני בעליו, היה זוכה בו, כי הבעלים התייאשו ממנו.

וכתב שם הפלפולא חריפתא [ה] שזה דומה למה שאמרו בבבא קמא [כא א] בסוגיא דזה נהנה וזה לא חסר שאפילו אם חיסר לו רק מעט חייב לשלם לו כל מה שנהנה. ראה שם תוס' ד"ה ויהבי.

3. ואם ירד להציל ועלה חמור של חברו מאליו ושלו מת, נחלקו הראשונים בשיטה מקובצת. יש אומרים שצריך לשלם לו הואיל ועל ידו הפסיד את חמורו ואילו שלו ניצל, אלא שמנכה לו דמי טורחו שהרי לא טרח כלום ומאליו ניצול. ויש אומרים שאין משלם לו כלום דמשמיא רחימו עליה, וכשם שאילו היה הולך לאיבוד לא היה משלם לו כלום כך כשניצול מאליו, שכמו בעלה חמורו של המציל מאליו אמרינן דמשמיא רחימו עליה, כך בעלה חמורו של הניצול, אמרינן שמשמיא רחימו עליו.

אותו לכל העולם, (5) וכיון שהאריה לא אכל אותו, הוא נשאר ברשותו של רב ספרא, והוא לא היה צריך למהר ולזכות בו?

אמר ליה רבינא: רב ספרא, לרווחא דמילתא הוא דעבר. אמנם מצד הדין לא היה צריך

אמר ליה רב אחא מדיפתא לרבינא: למה ליה למיזכי ביה? מדוע היה צריך רב ספרא למהר לזכות בחמורו? **נחי דכי אפקריה, אדעתא דאריה אפקריה.** הרי הוא לא הפקיר את חמורו אלא בשביל האריה, אבל **אדעתא דכולי עלמא לא אפקריה,** הוא לא הפקיר

וזהו ביאור הגמרא שהיה מקום לדון שרב ספרא ישלם את חלקו בהוצאת ההצלה כיון שהוא לא הפסיד את חמורו וכמו שאמרו לקמן בגמרא בשיירא שעמד עליה גייס. ועל זה אמרינן דמשמיא רחימו עליה שרחוק הדבר ששבעו גרם לו שהרי בכל לילה היה אוכל אלא שריחמו עליו מהשמים, וכיון שמזלו גרם שלא אכל ולא הזיק, הרי זה כאילו נתן רב ספרא חלקו. אבל אם באמת לא אכל האריה מחמת שכעו ראוי שיתן רב ספרא חלקו שהרי נמצא שבחמורים הראשונים נעשה כל ההצלה ורב ספרא עדיין לא נתן חלקו.

ב. בנתיבות [רסב ג] כתב ליישב קושית התוס' על פי יסודו שחלוק יאוש מהפקר שבהפקר הדבר יצא מרשותו תיכף כשהפקיר אף שעדיין לא זכה בו אדם אחר, ואפילו הוא בעצמו אם רוצה לחזור בו מן ההפקר צריך לחזור ולזכות בו, מה שאין כן ביאוש שאין הדבר יוצא מרשותו עד שיזכה בו אחר, ואם המתייאש חזר בו מהיאוש לפני זוכה בו אדם אחר הרי נתבטל היאוש ואינו צריך לחזור ולזכות בו אלא הדבר נשאר ברשותו.

ולפי זה מבואר החילוק שבמציל מן הארי נגמר היאוש של הבעלים לאחר שכבר זכה בו המציל מה שאין כן ברב ספרא שהחמור ניצול מאליו ונגמר היאוש של רב ספרא טרם שזכה בו אחר.

ג. בתוס' רי"ד כתב שחמור דרב ספרא אינו דומה לשטף נהר חמורו שהוא מופקר לכל, ששם החמור כבר נמצא בתוך הנהר, אבל כאן

5. התוס' בד"ה אדעתא מחלקים בין הנאמר בסוגייתנו לבין הגמרא באלו מציאות [כד א]: המציל מן הארי הרי הוא שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן. ולא אמרינן שהתייאש רק ביחס לאריה ולא ביחס לכל העולם. ששם היה ודאי שהאריה עומד לטרוף ולכן הבעלים מתייאשים לגמרי, אבל כאן האריה היה אתם וליוה אותם לשמור על בהמותיהם רק שהיו נותנים לו לאכול חמור בכל לילה, ולפעמים היה שבע ולא היה אוכל את החמור. לכן אנו אומרים שהבעלים לא הפקירו את החמור אלא בשביל האריה ולא לכל העולם.

וכתב החזון איש [יח ג] שזה שלפעמים האריה שבע אינו מונע את היאוש, שהרי אנו רואין שבכל לילה אכל האריה את החמור. אלא שרב ספרא היה מלומד בנסים ולכן לא התייאש. ומכל מקום, אילו היה הדבר נס גלוי היינו אומרים דהוי יאוש מצד רב ספרא, **שאיין הדין משתנה בשביל נסים גלויים.** שהתירה התורה אבידה ששטפה נהר ואפילו של רבי חנינא בר דוסא, והתורה ניתנה לפי גדרי הטבע, והצלת נס הוא כנותנים לו חמור של נס ואחר הוא. אבל נס נסתר המכוסה באמצעים טבעיים דינו כטבע שהרי כל הטבע בהשגחה פרטית. ולכן כיון שלפעמים יש לאריה לקלול במעיו והוא שבע ואינו מתאוה לאכול, ראוי לחשוב בגדרי הטבע זה שרב ספרא שומרים לו מהשמים שלא יזוק ונותנים שובע להארי שלא יאכל את חמורו של רב ספרא.

רב ספרא לחזור ולזכות בחמורו, אלא הוא עשה כן כדי שלא יהא ערעור בדבר.

בעא מיניה רב מרבי: ירד להציל והתנה עמו שישלם לו על חמורו ולא הציל, ובסוף לא הצליח להציל את חמורו של חבירו מהו? האם חבירו חייב לשלם לו או לא?

אמר לו רבי: וזו שאילה! יפה שאלת, ואשיב לך עליה: **אין לו אלא שכרו!**

איתיביה רב לרבי: תניא: **השוכר את הפועל להביא כרוב ודורמסקנין** [שם עשב] לחולה, והלך ומצאו שמת החולה או שהבריא, **נותן לו שכרו משלם.**

קטז-ב

הרי שלמרות שהפועל לא הועיל בשליחותו, בכל זאת חייבים לשלם לו כל שכרו, ומדוע כאן לא יצטרך לשלם לו בגלל שלא הצליח להציל לו את חמורו? (6)(7)

אמר ליה רבי: מי דמי? הרי מקרה של הברייתא אינו דומה לעניננו. **כי התם,** בברייתא, **עביר שליח שליחותיה.** השליח מילא את שליחותו, אלא שכבר לא היה צורך בכך. אבל **הבא, לא עביר שליח שליחותיה.** המציל לא עשה כלל את שליחותו, שהרי לא הצליח להציל את החמור, ולכן אין לו אלא שכרו בלבד. (8)

תנו רבנן בברייתא:

שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה לבוזה, ונתפשרו עם הגיים תמורת סכום מסוים של ממון — **מחשבין** את חלקו של כל אחד מן השיירה בהוצאה לפי ממון שכל אחד נושא עמו, ולמי שיש יותר ממון משתתף יותר בהוצאה, ואין מחשבין חלקו של כל אחד מן השיירה בהוצאה לפי כמות נפשות שיש בשיירה, כי הגיים בא בגלל הממון, ולא בא ליטול את הנפש⁽¹⁾, ואם כן התשלום ששילמו לגיים

8. הקשה באילת השחר: הא ודאי שאין בידו להציל אלא להשתדל להציל, וכיון שהשתדל הרי זה השליחות ששלחו ומאי שנא מהתם? וצריך לומר שכיון שהתנה בפירוש שיציל הרי זה כתנאי שדוקא אם יעלה בידו להציל אז הוא דמתחייב.

1. התוספות בבבא בתרא [ז ב ד"ה לפי] מבארים כי משלמים לפי ממון כיון שאין סכנת נפשות, וכן משמע מרש"י כאן. ומקשים התוספות [שם, עיין במהר"ם שם] מבא במחתרת שמותר להורגו כמבואר בסנהדרין [עב א] משום שיש חזקה כי אין אדם מעמיד עצמו על ממונו, ואז הבא במחתרת ירגנו, ואם כן גם כאן, אף שהגיים באו בשביל ממון, מכל מקום יחשב שבאו על

שעדיין לא בא הארי עליו עדיין הוא ברשות בעליו.

6. לכאורה מה הקושיא, הרי שם אין משלם לו רק את שכרו וגם רבי מודה בזה?

וצריך לומר שמדובר ששכרוהו בסכום יותר גבוה מהמקובל לשלם עבור שליחות כזו. ואין להקשות שיאמר לו משטה אני כך, כי מדובר שהשליח מפסיד במקום אחר כתוצאה מהשליחות. ולכן שואל רב שלא יצטרך לשלם לו אלא כפי המקובל ולא יותר. תוס' ד"ה להביא.

7. הקשה בפני יהושע: כיון שרב סבר שזה דומה לאופן של שאילתו אם כן מעיקרא מאי איבעיא ליה? וראה שם מה שתירץ.